

ТӘЖІРИБЕЛІК САБАҚҚА АРНАЛҒАН ӘДІСТЕМЕЛІК НҮСҚАУЛАР

Пән: Құқықтық, экономикалық, экологиялық және ғылыми білімдер

Пән коды: КЕЕГВ 1102

ББ аталуы: 6В10118 – Медициналық-профилактикалық іс»

Оқу сағаттары/кредиттер көлемі: 150/5кр

Оқу курсы мен семестрі: 1/1

Тәжірибелік (семинарлық) сабақ: 40 сағат

Қазақстан тарихы және әлеуметтік-қоғамдық пәндер кафедрасы

044 -60/11

Тәжірибелік сабақтарға арналған әдістемелік нұсқаулар

2 стр из 24

Тәжірибелік сабаққа арналған әдістемелік нұсқаулар «Құқықтық, экономикалық, экологиялық және ғылыми білімдер» пәнінің оқу жұмыс бағдарламасына (силлабусқа) сәйкес жасалды және кафедра отырысында талқыланды.

Хаттама №18 «31» мамыр 2023 ж.

Кафедра меңгерушісі: Нұржанбаева Ж.О.

№ 1 сабақ.

1.Тақырыбы: Ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру және жүзеге асыру. Ғылыми зерттеудің әдістері мен әдіснамасы.

2.Мақсаты: зерттеу жұмысының мазмұнын, зерттеу әдістемесін, мақсаты мен міндеттерін ашу.

3.Оқыту міндеттері:

- ғылыми деректерді жинақтау мен өңдеудің мазмұны мен негізгі кезеңдерін талдай білу;
- зерттеу жұмысының негізгі терминдері мен ұғымдарын ажырата білу;
- зерттеу жұмысының негізгі кезеңдерін ажырату;
- ғылыми зерттеудің мәнін, оның мақсаты мен негізгі міндеттерін түсіну.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Ғылыми ақпаратты іздеу, жинақтау және өңдеу.
2. ҒЗЖ реттілігімен танысу. Зерттеу жұмысының кезеңдері.
3. Зерттеу әдістемесінің мәні.
4. Зерттеу объектісі мен пәнінің анықтамасы. Зерттеудің мақсаты мен міндеттерін анықтау.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/әдістері/технологиялары: Дебат
Тапсырма:

1. Ғылыми жобаңызға зерттеу жоспарын жазыңыз. Таңдауыңызды негіздеңіз.
2. Тәжірибе саласының нақты мысалын пайдалана отырып, зерттеудің мақсаттары мен міндеттерін тұжырымдаңыз. Осы мақсаттарға жету сіздің салаңыздағы ғылыми білімнің дамуына қалай ықпал ететінін түсіндіріңіз.

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері (тестілеу,ситуациялық есептерді шешу және т.б.): Тапсырманы орындау

7. Әдебиеттер:

Негізгі:

1. Спандияров, Е. Ғылыми зерттеулер мен инновация негіздері [Мәтін] : оқу құралы / Е. Спандияров. - Алматы : ЭСПИ, 2021. - 116 бет. с.
2. Спандияров, Е. Основы научных исследований и инновации: практическое пособие / М-во образования и науки РК. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 с.
- 3.Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық негіздері. 1 бөлім : оқу құралы / құраст. А. Н. Ағыбаев. - Алматы : New book, 2022. - 338 бет

Қосымша:

1. Қазақстан білім зерттеушілерінің әдеп кодексі.1-басылым.Нұр-Сұлтан /Білім беру саласындағы зерттеушілердің қазақстандық қоғамы,2020.-68б.
- 2.Койков В. В. Надлежащая практика научных исследований: Избранные вопросы методологии биомедицинских исследований и исследований в медицинском образовании: исследование.- Караганда: АҚНҰР, 2014. -140 с.

Электрондық ресурстар:

1. <http://aknurpress.kz/login>промо код SDN-28

1.Основы научных исследований. Монография. А.С.Кадыров, И.А.Кадырова. Караганда 2018г.310 с. <https://aknurpress.kz/reader/web/1316>

2.Методы научных исследований в психологии. Сатова А.К. Учебное пособие. Алматы: «Издательство «Акнур»,2018,-110с.» <https://aknurpress.kz/reader/web/1265>

3. В.В. Койков, Г.А. Дербисалина. Надлежащая практика научных исследований: Избранные вопросы методологии биомедицинских исследований и исследований в медицинском образовании. - Караганда: ИП «Издательство АҚНҰР», 2014. – 140 с. <https://aknurpress.kz/reader/web/1401>

8. Бақылау:

1. Ғылыми зерттеу дегеніміз не, оның негізгі мақсаттары қандай?
2. Ғылыми зерттеу әдістемесі мен әдістемесінің айырмашылығы неде?
3. Ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру және жүргізу процесі қандай кезеңдерді қамтиды?
4. Әдістемені таңдау ғылыми зерттеу нәтижелеріне қалай әсер етеді?
5. Ғылыми зерттеулерде қолданылатын мәліметтерді жинау әдістерінің негізгі түрлері қандай?

№ 2 сабақ.

1.Тақырыбы: Зерттеудегі танымның ғылыми әдістері.

2.Мақсаты: Қоршаған әлем туралы біздің білімімізді түсіну және кеңейту үшін ғалымдар әртүрлі әдістерді қалай қолданатынын зерттеу.

3.Оқыту міндеттері:

- білім мен дәлелдемелер алу үшін ғалымдар қолданатын негізгі ғылыми әдістер туралы түсінік алу;
- таным әдістерін салыстырып, ғылымның әртүрлі салаларында қандай әдістер тиімдірек екенін және неге екенін анықтау;
- эмпирикалық және теориялық зерттеулердің рөлін түсіну.

4.Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Ғылыми зерттеудің жалпы схемасы.
2. Ғылыми танымның әдістері.
3. Эксперименттік ғылыми зерттеулер және оларды жүзеге асыру.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/әдістері/технологиялары: жағдаяттық тапсырмалар

Тапсырма1. Сіз биология бойынша зерттеу жүргізіп жатырсыз және температураның өзгеруіне өсімдіктердің әртүрлі түрлері қалай әсер ететінін білгіңіз келеді. Деректерді жинау және нәтижелерді талдау үшін қандай ғылыми әдістерді таңдайсыз және неге?

2. Сіздің ғалымдар тобы суды тазартудың жаңа әдістерін табу жобасын жасауда. Судан ластаушы заттарды кетірудің қай әдісі тиімді екенін анықтау үшін ғылыми әдістің қандай қадамдарын қолданасыз?

3. Сіздің досыңыз келесі аптаның ауа-райын болжауға болатынын айтады, бірақ ол өзінің әдісін ашқысы келмеді. Оның мәлімдемесін сынау және оның ауа-райын болжау әдісінің қаншалықты дәл және сенімді екенін анықтау үшін ғылыми әдістерді қалай қолданар едіңіз?

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері (тестілеу,ситуациялық есептерді шешу жіне т.б.): тапсырмаларды шешу

7. Әдебиеттер:

Негізгі:

1. Спандияров, Е. Ғылыми зерттеулер мен инновация негіздері [Мәтін] : оқу құралы / Е. Спандияров. - Алматы : ЭСПИ, 2021. - 116 бет. с.
2. Спандияров, Е. Основы научных исследований и инновации: практическое пособие / М-во образования и науки РК. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 с.
- 3.Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық негіздері. 1 бөлім : оқу құралы / құраст. А. Н. Ағыбаев. - Алматы : New book, 2022. - 338 бет

Қосымша:

1. Қазақстан білім зерттеушілерінің әдеп кодексі.1-басылым.Нұр-Сұлтан /Білім беру саласындағы зерттеушілердің қазақстандық қоғамы,2020.-68б.

2.Койков В. В. Надлежащая практика научных исследований: Избранные вопросы методологии биомедицинских исследований и исследований в медицинском образовании: исследование.- Караганда: АҚНҰР, 2014. -140 с.

Электрондық ресурстар:

1. <http://aknurpress.kz/loginпромо код SDN-28>

1.Основы научных исследований. Монография. А.С.Кадыров, И.А.Кадырова. Караганда 2018г.310 с.

2. <https://aknurpress.kz/reader/web/1316>

3.Методы научных исследований в психологии. Сатова А.К. Учебное пособие. Алматы: «Издательство «Акнур»,2018,-110с.» <https://aknurpress.kz/reader/web/1265>

4. В.В. Койков, Г.А. Дербисалина. Надлежащая практика научных исследований: Избранные вопросы методологии биомедицинских исследований и исследований в медицинском образовании. - Караганда: ИП «Издательство АҚНҰР», 2014. – 140 с. <https://aknurpress.kz/reader/web/1401>

8. Бақылау:

1. Зерттеудің ғылыми әдісінің негізгі кезеңдері қандай? Оларды сипаттаңыз.

2. Сапалық және сандық зерттеу әдістерінің айырмашылығы неде? Әрқайсысына мысал келтіріңіз.

3. Неліктен эксперимент маңызды ғылыми әдіс болып табылады? Жақсы жобаланған эксперименттің құрамдас бөліктері қандай?

4. Ғалымдар өз зерттеулерінің этикалық екендігін қалай қамтамасыз ете алады? Ғылыми зерттеулерді жүргізу кезінде қандай этикалық аспектілерді ескеру қажет?

5. Ғылыми зерттеулерде теория мен практиканы ұштастыру неліктен маңызды? Теориялық зерттеулер эксперимент нәтижелерін түсінуге қалай көмектеседі?

№ 3 сабақ.

1. Тақырыбы: Ғылыми зерттеу үшін ақпаратты іздеудің негізгі әдістері.

2. Мақсаты: Қазіргі ғылыми зерттеулер контекстінде олардың тиімділігі мен қолдану мүмкіндігін анықтау мақсатында ғылыми зерттеу үшін ақпаратты іздеудің негізгі әдістерін зерттеу, сипаттау.

3. Оқыту міндеттері:

- ғылыми зерттеулер үшін ақпаратты іздеудің негізгі әдістері, оның ішінде мәліметтер қорынан, кітапхана каталогтарынан іздеу және іздеу жүйелерін пайдалану туралы негізгі түсініктерді қалыптастыру;

- нақты ғылыми тақырыптар бойынша ақпараттың қалай ізделетінін практикалық жаттығуларда көрсету;

- табылған ақпараттың сапасы мен сенімділігін бағалай білу үшін ақпарат көздеріне сыни баға беру қалай жүргізілетінін анықтау;

- ғылыми мақалаларды, әдебиеттерге шолуларды, кітаптарды және басқа да дереккөз түрлерін ажырата білу.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Ақпараттың құжаттық көздері.

2. Ақпараттың құжаттық көздерін іздеу.

3. Халықаралық библиографиялық және абстрактілі мәліметтер қорын және мақалалардың дәйексөздерін қадағалау құралдарын пайдалану.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/әдістері/технологиялары: дөңгелек үстел

Тапсырма:

1. Негізгі мақалаларды іздеу: студенттер зерттеу тақырыбын таңдап, іздеу жүйелері мен деректер қорын пайдаланып екі негізгі ғылыми мақаланы табуы керек, содан кейін табылған мақалаларының мазмұнын қысқаша сипаттау керек.

2. Дереккөздердің сенімділігін бағалау: Студенттер бірнеше веб-сайттарды таңдап, олардың таңдауын түсіндіре отырып, олардың ғылыми зерттеулерге қаншалықты сенімді екенін бағалауы керек.

3. Библиографияны құру: Студенттер белгілі бір дәйексөз стилін (мысалы, APA немесе MLA) сақтай отырып, табылған бірнеше ғылыми мақалаларға негізделген библиографияны құрастыруы керек.

4. Іздеу әдістерін салыстыру: білім алушыларға алынған нәтижелерді саны мен сапасы бойынша табылған мәліметтерден салыстыру үшін екі түрлі іздеу әдісін (мысалы, кітапхана каталогынан іздеу және интернеттен іздеу) бір тақырып бойынша ақпаратты іздеу тапсырмасы беріледі.

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері (тестілеу, ситуациялық есептерді шешу және т.б.): тапсырмаларды талқылау

7. Әдебиеттер:

Негізгі:

1. Спандияров, Е. Ғылыми зерттеулер мен инновация негіздері [Мәтін] : оқу құралы / Е. Спандияров. - Алматы : ЭСПИ, 2021. - 116 бет. с.

2. Спандияров, Е. Основы научных исследований и инновации: практическое пособие / М-во образования и науки РК. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 с.

3. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық негіздері. 1 бөлім : оқу құралы / құраст. А. Н. Ағыбаев. - Алматы : New book, 2022. - 338 бет

Қосымша:

1. Қазақстан білім зерттеушілерінің әдеп кодексі. 1-басылым. Нұр-Сұлтан /Білім беру саласындағы зерттеушілердің қазақстандық қоғамы, 2020.-68б.

2. Койков В. В. Надлежащая практика научных исследований: Избранные вопросы методологии биомедицинских исследований и исследований в медицинском образовании: исследование.- Караганда: АҚНҰР, 2014. -140 с.

Электрондық ресурстар:

1. <http://aknurpress.kz/login> промо код SDN-28

1. Основы научных исследований. Монография. А.С.Кадыров, И.А.Кадырова. Караганда 2018г. 310 с.

2. <https://aknurpress.kz/reader/web/1316>

3. Методы научных исследований в психологии. Сатова А.К. Учебное пособие. Алматы: «Издательство «Акнур», 2018, -110с.» <https://aknurpress.kz/reader/web/1265>

4. В.В. Койков, Г.А. Дербисалина. Надлежащая практика научных исследований: Избранные вопросы методологии биомедицинских исследований и исследований в медицинском образовании. - Караганда: ИП «Издательство АҚНҰР», 2014. – 140 с. <https://aknurpress.kz/reader/web/1401>

Бақылау:

1. Зерттеу үшін қолжетімді ақпараттың негізгі көздері қандай?

2. Ғылыми ақпаратты іздеуде библиографиялық мәліметтер қорының рөлі қандай?

3. Қандай кілт сөз және іздеу сұрауының стратегиялары іздеу нәтижелерін жақсартуға көмектеседі?

4. Ғылыми зерттеулер контекстінде веб-іздеу жүйелерінің артықшылықтары мен кемшіліктері қандай?

5. Ғылыми жұмысқа материалдар таңдауда ақпарат көздерінің сапасын бағалаудың қандай әдістерін қолдану керек?

№ 4 сабақ.

1. Тақырыбы: Мемлекет, құқық және мемлекеттік-құқықтық құбылыстардың негізгі ұғымдары. Қазақстан Республикасының конституциялық құқығының негіздері.

Қазақстан Республикасының әкімшілік құқығының негіздері.

2. Мақсаты: білім алушылардың мемлекет пен құқықтың пайда болуының негізгі себептерін, мемлекет және құқық ұғымдарын, авторитарлық, тоталитарлық, демократиялық мемлекеттің айырмашылығын, Қазақстан Республикасы конституциялық құқығының негізгі ережелерін және әкімшілік құқығының негіздерін меңгеруі.

3. Оқыту міндеттері:

- мемлекеттік-құқықтық құбылыстарды зерттеу қағидаларын, пәнін, әдістерін бөліп көрсету.
- мемлекеттің пайда болу теорияларын зерттеу
- мемлекеттерді ұйымдастыру формаларын меңгеру
- Қазақстан құқығының негізгі салаларын сипаттау
- заңды жауапкершілік ұғымы мен түрлерін қарастыру.
- конституциялық құқықтың заңды ерекшелігін анықтау;
- адам мен азаматтың құқықтық мәртебесінің негіздерін меңгеру
- мемлекеттік биліктің үш тармағының конституциялық-құқықтық мәртебесін қарастыру
- әкімшілік құқықтың пәнін, әдісін, жүйесін және қайнар көздерін зерттеу
- ҚР мемлекеттік қызмет принциптерін меңгеру
- білім беру жүйесін және денсаулық сақтауды басқаруды ұйымдастыру негіздерін қарастыру.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. "Құқық негіздері" оқу курсының жүйесі. Мемлекеттік-құқықтық құбылыстарды зерттеу пәні, әдістері, қағидалары.
2. Мемлекет ұғымы және пайда болу теориялары.
3. Мемлекеттің белгілері, функциялары және формасы.
4. Құқықтың ұғымы және негізгі белгілері. Құқықтың қағидалары. Құқықтың қайнар көздері.
5. Нормативтік-құқықтық актілердің түсінігі мен құрылымы.
6. Қазақстан құқығының негізгі салалары.
7. Құқықтық сана және құқықтық мәдениет
8. Құқық бұзушылықтардың түсінігі мен түрлері. Заңды жауапкершіліктің түсінігі мен түрлері.
9. Қазақстандық құқықтың басқа мемлекеттердің құқықтық жүйелерімен арақатынасы.
10. Конституциялық құқықтың ұғымы. Қағидалары мен қайнар көздері.
11. ҚР Конституциясы-мемлекеттің Негізгі Заңы.
12. ҚР-дағы адам және азамат ұстанымының конституциялық негіздері.
13. ҚР конституциялық құрылысының негіздері.
14. ҚР Президентінің конституциялық-құқықтық мәртебесі.
15. ҚР Парламентінің конституциялық-құқықтық мәртебесі.
16. ҚР Үкіметінің конституциялық-құқықтық мәртебесі.
17. ҚР жергілікті мемлекеттік басқару мен жергілікті өзін-өзі басқарудың конституциялық-құқықтық негіздері.
18. ҚР сот билігінің конституциялық-құқықтық негіздері.
19. Қазақстан Республикасындағы сайлау жүйесі.
20. Әкімшілік құқықтың пәні, әдісі және жүйесі. Әкімшілік құқықтың қайнар көздері.
21. Әкімшілік құқық субъектілері. Ұғымы және олардың түрлері.
22. ҚР Мемлекеттік қызмет ұғымы мен принциптері. Мемлекеттік қызмет туралы құқықтық актілер жүйесі.
23. Қорғанысты, ұлттық қауіпсіздікті, ішкі істерді, әділетті басқарудың ұйымдық-құқықтық нысандары
14. Білім беру жүйесін ұйымдастырудың түсінігі мен негіздері.
25. Денсаулық сақтауды басқаруды ұйымдастыру түсінігі мен негіздері.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/әдістері/технологиялары:
Шағын топпен жұмыс

1. Ғалымдардың, философтардың, саясаткерлердің есімдерін және олар құрған мемлекеттің пайда болу теорияларын сәйкестендіріңіз:

Теологиялық;	А. Виттфюгель
Патриархалдық;	В) Фома Аквинский
Келісімдік	С) Аристотель, Филмер
Психологиялық;	Д) Л. Петражицкий
Ирригациялық;	Е) Г. Гроций, Д. Локк, Т. Гоббс, Ж. Руссо, Радищев

2. Сәйкестікті табыңыз:

1. Реттеушілік	А. бұл субъектіге белгілі бір әрекеттерді жасауға құқық беретін норма;
2. Императивтік	Б. Бұл субъектіге белгілі бір мазмұндағы әрекеттерді орындау міндетін жүктейтін норма;
3. Құқықтық күш берушілік	В. Бұл субъектілердің субъективті құқықтары мен заңды міндеттерін, олардың пайда болу және әрекет ету шарттарын айқындайтын норма.
4. Тыйым салушылық	Г. бұл категориялық нұсқамаларда көрсетілген және құқық субъектілерінің қалауына қарамастан әрекет ететін норма.
5. Құқық қорғаушылық	Д. бұл субъектіге мемлекеттік-мәжбүрлеу шараларын қолдану шарттарын, осы шаралардың сипаты мен мазмұнын анықтайтын норма;
6. Міндеттілік	Е. бұл өз қалауы бойынша еркіндікті қамтитын норма.
7. Диспозитивтік	Ж. бұл субъектінің белгілі бір әрекеттерді жасаудан бас тарту міндетін белгілейтін норма.

3. Жағдаяттық тапсырмаларды шешу

1. Мемлекет деген не атты мәселені талқылау кезінде Семенов пен Сидоров арасында пікірталас болды. Семеновтың пікірінше, мемлекет-географиялық құрылым, ал Сидоровтың пікірінше — саяси биліктің ұйымы.

Дауды шешіңіз.

2. Студент Петров мемлекеттің белгілерін анықтай отырып, басқалармен қатар қоғамдық билікті, билеуші партияны, аумақты атады. Студент Филон мұндай белгілерге салық, халық, құқық кіретінін атап өтті.

Сіз мемлекеттің қандай белгілерін білесіз?

3. Қоғамның саяси жүйесінде мемлекет Орталық жетекші орынға ие, өйткені ол: а) егемендіктің бірыңғай иесі; б) заң шығарушылық монополияға ие; (жалғастырыңыз)

4. Ежелгі заңгерлер: "құқық-жақсылық пен әділеттілік өнері", - деді. Бұл өрнекті қалай түсінетініңізді түсіндіріңіз. Ол құқықтық нормаларға қандай талаптарды қамтиды?

5. Томас Гоббс құқық басқалардың үстінен жоғарғы билік шоғырланған адамдардың еркінің жемісі екенін атап өтті.

Сіздің ойыңызша, бұл мәлімдеме рас па?

Сіздің жауабыңызды тарихтан нақты мысалдармен негіздеу қажет.

6. Сәйкестікті табыңыз:

1. Адам.	А. Адамды әлеуметтік болмыс, қоғамдық қатынастарға қатысушы ретінде сипаттайтын қасиеттер жиынтығы.
2. Азамат	В. Табиғаттың ажырамас бөлігі болып табылады, оның биологиялық, физикалық, физиологиялық және психикалық процестерінде көрінеді.
3. Тұлға	С. Бұл белгілі бір жеке тұлғаны субъективті құқықтар мен заңды міндеттердің иесі ретінде мемлекеттік-құқықтық тануға негізделген мемлекетке, қоғамдағы саяси билікке және заңға сәйкес қабылданған адам.

7. Кестені толтырыңыз. Адам мен азаматтың негізгі құқықтары мен бостандықтары. ҚР Конституциясына сәйкес кестені толтырыңыз.

Жеке құқықтар мен бостандықтар	Экономикалық және әлеуметтік құқықтар мен бостандықтар	Саяси құқықтар мен бостандықтар
--------------------------------	--	---------------------------------

8. Сәйкестікті табыңыз:

1. Президент	А. Заңнамалық функцияларды жүзеге асыратын Республиканың ең жоғары өкілді органы болып табылады.
2. Парламент	В. Қазақстан Республикасының атқарушы билігін жүзеге асырады, атқарушы органдар жүйесін басқарады және олардың қызметіне басшылықты жүзеге асырады.
3. Үкімет	С. Мемлекет басшысы, мемлекеттің ішкі және сыртқы саясатының негізгі бағыттарын айқындайтын, ел ішінде және халықаралық қатынастарда Қазақстанның атынан өкілдік ететін оның ең жоғары лауазымды тұлғасы.

8. Қазақстан өзін президенттік басқару нысаны бар демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде бекітеді, оның ең жоғары құндылықтары адам, оның құқықтары мен бостандықтары болып табылады. Бұл нені білдіреді?

№19-тапсырма

Сүт және ет өнімдерін сақтау ережелерін дұрыс сақтамағандықтан, аудандық санитарлық инспекция дүкен әкімшілігіне бұл тауарларды екі аптаға дейін сатуға тыйым салды.

1) Құқықтық қатынастарға қатысушыларды анықтаңыз?

2) Билік органдарының өкілеттіктерін кім жүзеге асырады?

3) егер бұл жағдай қайталанса, дүкен әкімшілігіне қандай жаза тағайындалуы мүмкін?

№10- тапсырма

Туған күнін атап өткен сыныптастар түнде аулада дискотека ұйымдастырды. Үй тұрғындарының шуды тоқтату туралы өтінішін елемей, олар полиция келгенге дейін көңіл көтеруді жалғастырды.

1) Бұл әрекеттер немен дәрежеленеді?

№ 11- тапсырма

Ата-анасы Асқарға туған күніне велосипед сыйлады. Оның сатып алғанына қуанышты және риза болған Асқар достарымен бірге оны мініп, айдап шығуға шешім қабылдады. Нәтижесінде олар гүлзардағы шөптер мен гүлдерді таптады. Оларды полиция қызметкерлері ұстап, акт жасады. Қалалық көгалдандыру органы 50 м2 көгалдандырылған жерге зиян келтірілгенін анықтады

1) Асқар мен оның достары қандай ниетпен әкімшілік құқық бұзушылық жасады?

2) Оларды қандай негізде әкімшілік жауапкершілікке тартуға болады?

№ 12- тапсырма

Төмендегі мән-жайды оқып, олардың қатысушыларын қандай жауапкершілікке тартуға болатындығын анықтаңыз. Азамат Д. әдейі ішіп, қала орталығында орналасқан кафелердің бірінде дебош ұйымдастырып, барлық отырғандарды балағат сөздермен сөккені анықталды. Нәтижесінде ыдыс-аяқ сынған және кафеге зиян келтірілген.

1) Мұндай әрекеттері үшін қандай жауапкершілікке тартуға болады?

№ 13- тапсырма

Тау бөктерінде орналасқан демалыс үйлерінің бірінде демалушы азамат К. мас күйінде 2-қабаттың фойесіне шығып, қонақтарды әдепсіз сөздермен балағаттап, гүл құмыраларын әртүрлі бағытқа лақтыра бастады. Нәтижесінде кәстрөлдердің бірі 6 жасар Н. - ға тиіп, соңғының бас миы шайқалып, жарақаттанды.

К.ны қандай жауапкершілікке тартуға болады?

№ 14- тапсырма

Аудандық ПБ-не 7 сынып оқушысының ата-анасынан өтініш түсті. Онда 11-сынып оқушысы С. бастауыш сынып оқушыларынан қорқыту арқылы ақша мен құнды заттарды алып жатқандығы айтылған. Осындай күшпен тінту нәтижесінде баланы жоғары сынып оқушысы ұрып соққан.

1) Заң тұрғысынан С.-ның әрекеттеріне қандай баға беруге болады?

2) Кімді жауапқа тартуға болады?

№ 15- тапсырма

ГАЗ-24 автокөлігінің иесі азамат Иванов бағдаршамның қызыл түсіне өтіп кеткен бағдаршам. Жол-патрульдік полиция қызметкері жүргізушіні тоқтатып, құжаттарды көрсетуді және тыйым салу белгісіне қалай жетуге болатынын түсіндіруді талап етті..

Сұрақтар:

1. Жүргізуші қандай құқық нормаларының талаптарын бұзды: азаматтық, тәртіптік немесе әкімшілік құқық.

2. Жол полициясы қызметкерінің әрекеті заңды ма? Түсіндіріңіз.

№ 16- тапсырма

ҚР ӘҚБтК-нің 379-бабында: "азаматтардан паспорттарды, жеке куәліктерді заңсыз алып қою немесе оларды кепілге алу-ескерту жасауға немесе 5-тен 7 АЕК-ке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға әкеп соғады". Бұл мақалада гипотезаны, диспозицияны және санкцияны табу керек.

№ 17- тапсырма

Аз. Микееваға "жалған жедел жәрдем шақырғаны үшін" әкімшілік жаза қолданды.

1) Жедел жәрдемді жалған шақыру әкімшілік құқық бұзушылық па?

№ 18- тапсырма

Облыстың бас санитарлық дәрігері дәретханаларды ұстау ережелерін бұзғаны үшін мемлекеттік ЖОО ректорына 200 АЕК көлемінде айыппұл салды.

Сұрақ; айыппұл заңды салынды ма?

№ 19- тапсырма

Фельдшер Аббасова, Ивлевтің қатерлі ісікке шалдыққан науқастың тұрақты өтініші бойынша, оған үлкен дозада ұйықтататын дәрі берді, бұл науқастың өліміне себеп болды. Кейіннен науқастың туыстары науқастың өліміне себеп болған фельдшердің әрекеттеріне шағым түсірді. Аббасова өзінің іс-әрекетін қатты ауырсынуға шалдыққан науқастың тағдырын жеңілдеткісі келетіндігімен түсіндірді және оның өтініші бойынша ұйықтататын дәрілердің үлкен дозасын енгізді.

1) Заң бұзушылықтар бар ма?

2) ҚР-нда эвтаназияны жүзеге асыруға егер рұқсат етілсе, қандай жағдайларда рұқсат етіледі?

№20- тапсырма

11 сынып оқушысы Леснов жол – көлік оқиғасынан зардап шекті, омыртқасынан жарақат алды және көп қан жоғалтты. Оның туыстары мектеп әкімшілігінен және Лесновтың сыныптастарынан қан тапсыруды сұрады.

1) Жағдайға құқықтық талдау жасаңыз.

2) Қандай адамдар донор болуға құқылы?

№21- тапсырма

Жеке ұйымда басшының бұйрығымен ұйымның үй-жайларында темекі шеккені үшін 500 теңге көлемінде айыппұл салынды. Бұл ретте темекі шегуге арналған арнайы орындар жабдықталды. Осы ұйымның қызметкерлері бұл бұйрық олардың құқықтары мен бостандықтарына нұқсан келтіреді деп есептеп, прокуратураға шағым түсірді.

Сұрақ:

1) Ұйым басшысының шешімі заңды ма?

2) Азаматтардың құқықтары бұзылған ба?

№22- тапсырма

Белгілі халық емшісі Али баба қалаға тек 1 күнге келді. Емшіні қабылдауға келгісі келетін азаматтардың көптеген өтініштері бойынша олар қалалық стадионда бір уақытта барлық ниет білдірушілерді қабылдау туралы шешім қабылдады. Прокуратура қызметкерлері бұл фактіні анықтап, ондағы денсаулық сақтау туралы заңнаманың бұзылуын байқады. Емшінің құжаттарын тексеру қорытындысы бойынша оның өз қызметін лицензия негізінде жүзеге асыратыны, бірақ медициналық білімі жоқ екені анықталды. - Жағдайды заң тұрғысынан шешіңіз. Денсаулық сақтау туралы заңнаманы бұзу бар ма?

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері (тестілеу, ситуациялық есептерді шешу және т.б.): тапсырмаларды талқылау

7. Әдебиеттер:

Негізгі:

1. Құқықтану: оқу жәрдемақы-М.: GEOTAR-Media 2013

2. Әлжанова а. Н. оқу құқығының негіздері. Жәрдемақы / а. н. Әлжанова, К. К. Райханова -: Алматы: Эверо, 2014 -134 Б

Қосымша:

1. Шоу, м. н. Халықаралық құқық [Мәтін] = халықаралық заң : Т. 1 оқулық / М.Н. Шоу. - 8-ші басылым. - Нұр-Сұлтан: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 640 бет : (Рухани жаңғыру).

2. Шоу м. н. халықаралық құқық = халықаралық заң: Т. 2 оқулық / М.Н. Шоу. - 8-ші басылым. - [б. М.]: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 716 бет : (Рухани жаңғыру)

Электрондық ресурстар:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің негіздері [Электрондық ресурс]: оқу құралы / ред.Б. С. Абдрасилова. - Электрон.мәтіндік деректер. (702Мб). - Астана: Акад. Мемлекет. ҚР Президенті жанындағы, 2016. - 176 с

8. Бақылау: (сұрақтар, тест, тапсырмалар және т.б.)

1. Мемлекеттің пайда болу себептері қандай?

2. Мемлекеттің қандай формалары бар?

3. Қоғам өміріндегі құқықтың рөлін не анықтайды?

4. Қазақстанның құқықтық нормаларының басқа мемлекеттердің құқықтық нормаларымен байланысы қандай?
5. Мемлекет пен құқықтың пайда болуы туралы қандай теориялар бар?
6. 1995 жылғы 30 тамызда қабылданған ҚР Конституциясы қандай сөздермен басталады?
7. Халықтың құрылтай күші бар деген нені білдіреді?
8. Барлық заңнаманың қайнар көзі қандай мемлекеттік құжат болып табылады?
9. Қазақстанның басқару формасын атаңыз және бұл нені білдіреді?
10. Әкімшілік құқықтың мәні неде?
11. Әкімшілік жауапкершілікті анықтаңыз.
12. Әкімшілік құқық бұзушылыққа қандай белгілер тән.
13. Әкімшілік құқық бұзушылық субъектісі нені білдіреді?
14. Әкімшілік жазалардың түрлерін тізімдеңіз.

№5 сабақ

1. Тақырыбы: Қазақстан Республикасының азаматтық және отбасы құқығының негіздері. Қазақстан Республикасының еңбек құқығы және әлеуметтік қамсыздандыру құқығы. Қазақстан Республикасының қылмыстық құқығының негіздері.

2. Мақсаты: білім алушылардың Қазақстан Республикасының азаматтық және отбасы құқығының негізгі ережелерін, қаржы құқығы, еңбек құқығы және әлеуметтік қамсыздандыру құқығы негіздерін меңгеруі.

3. Оқыту міндеттері:

- азаматтық-құқықтық реттеу түсінігін, пәнін, әдісін меңгеру;
- азаматтардың құқық қабілеттілігі мен әрекет қабілеттілігі ұғымын қарастыру
- меншік құқығы ұғымын және меншік нысанын зерделеу
- міндеттемелердің түсінігі мен түрлерін игеру
- авторлық құқықтың жалпы ережелерін білу
- ҚР " Неке және отбасы туралы " кодексінің негізгі қағидаттарын зерделеу;
- Отбасы құқығы объектілері мен субъектілерінің рөлін, олардың өзара байланысын анықтау.
- қаржылық құқығының пәні мен әдісіне сипаттама беру;
- қаржылық бақылаудың міндеттерін, түрлері мен әдістерін қарастыру;
- салық төлеушінің құқықтары мен міндеттерін түсіну;
- еңбек құқығының ерекшеліктеріне сипаттама беру;
- еңбек құқығының қайнар көздері мен қағидаларын қарастыру;
- еңбек шартының түсінігін, оның түрлері мен нысандарын түсіну;

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Азаматтық құқық ұғымы. Азаматтық-құқықтық реттеу түсінігі, пәні, әдісі.
2. Азаматтардың құқық қабілеттілігі мен әрекет қабілеттілігі ұғымы.
3. Мәмілелер және азаматтық құқықтық қатынастардың пайда болуының өзге де негіздері.
4. Кәсіпкерлік қызметтің түсінігі, түрлері және ұйымдық-құқықтық нысандары.
5. Меншік құқығы туралы түсінік. Меншік нысандары.
6. Міндеттемелердің түсінігі мен түрлері. Міндеттемелік құқық жүйесі.
7. Зияткерлік меншік ұғымы. Авторлық құқықтың жалпы ережелері.
8. Отбасы құқығының түсінігі мен қағидалары. Неке және отбасы туралы заңнама.
9. Некеге тұрудың тәртібі мен шарттары және тоқтату негіздері.
10. Ерлі-зайыптылардың жеке және мүліктік құқықтары мен міндеттері.
11. Ерлі-зайыптылардың мүліктік режимі, түсінігі, түрлік сипаттамасы. Неке шарты:
12. Ата-аналар мен балалардың құқықтары мен міндеттері.
13. Қорғаншылық пен қамқоршылық түсінігі, жалпы сипаттама.
14. Отбасы мүшелерінің алименттік қатынастары.

15. Қаржы құқығының түсінігі, пәні мен әдісі.
16. Қаржылық бақылаудың түсінігі, міндеттері, түрлері мен әдістері.
17. ҚР бюджеттік жүйесі. Бюджет түрлері мен деңгейлері.
18. ҚР салық жүйесі. Салық төлеушілер, олардың құқықтары міндеттері.
19. Салықтар және бюджетке төленетін өзге де міндетті төлемдер. Түсінік және түрлері.
20. Жалпы және арнайы салық режимдері. Салықтық бақылау нысандары.
21. Еңбек құқығының пәні, әдісі, жүйесі және қайнар көздері.
22. Жұмыспен қамту және жұмыспен қамтудың құқықтық негіздері.
23. Жеке еңбек шарты.
24. Ұжымдық шарттар мен келісімдер
25. Жұмыс уақыты. Демалыс уақыты.
26. Жалақы. Кепілдіктер мен өтемақылар.
27. Еңбекті қорғау. Еңбек тәртібі. Материалдық жауапкершілік
28. Еңбек даулары.
29. ҚР зейнетақымен қамсыздандырудың құқықтық актілері.
30. Жәрдемақы, түсінігі және түрлері.
29. ҚР-ндағы зейнетақымен қамсыздандырудың құқықтық негіздері

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/әдістері/технологиялары:
жағдаяттық тапсырмалар

Тапсырмалар:

№1-тапсырма

"Реал" жылжымайтын мүлік компаниясы С. А. Ивановпен пәтер сатып алу-сату туралы шарт жасасты. Шартқа сәйкес: Иванов С. А. пәтер үшін ақша төлеуге, ал Реал компаниясы пәтерді тиісті жағдайда қамтамасыз етуге тиісті болды. Екі тарап та шартта көрсетілген барлық тараптарды орындады.

Сұрақтар:

1. Азаматтық құқықтық қатынастардың субъектісі кім және қайсысы болады?
2. Бұл құқықтық қатынастың объектісі мен мазмұны қандай?

№2-тапсырма

"Еңбек туралы" заң, "Неке және отбасы туралы" Кодекс, "салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы" Заң, Азаматтық кодекс, азаматтық іс жүргізу кодексі, Қылмыстық Кодекс, қылмыстық іс жүргізу кодексі, "Әкімшілік құқық бұзушылық туралы" Кодекс, ҚР Конституциясы.

Сұрақ:

- 1) Аталған дереккөздердің қайсысы азаматтық құқықтың қайнар көзі болып табылады?

№3-тапсырма

Он алты жасар Асқар Алматы қаласындағы шағын базарлардың бірінде жұмыс жасайды. Ол өзінің сыныптасы Арманнан сағат сатып алып, оған табысының жартысын жұмсады. Асқардың анасы ұлының осындай қымбат затты сатып алғанына наразы болып, Арманның әкесінен ұлының ақшасын қайтаруды талап етті. Әкесі ұлының іс-әрекетіне қарсы емес екенін айтып, ақшаны қайтарудан бас тартты.

- 1) Егер бұл істі сот қараса, судья қандай шешім шығаруы керек?
- 2) Жауаптарыңызды жазыңыз және оларды белгілі бір заңның баптарына сілтеме жасай отырып дәлелдеуге тырысыңыз?

№4- тапсырма

8 жасар Беріктің әкесі ұлының атынан сыйға тарту туралы келісім жасады. Шарт бойынша Берік ағасының үйін жеке меншік құқығымен иеленді және заңды түрде үйді өзіне рәсімдеді.

- 1) Шарт заңды түрде жасалған ба?
- 2) 8 жасар Берік үйдің қожайыны бола ала ма?

№5- тапсырма

Республикалық мерзімді басылымдардың бірінде А.азаматының жеке өмірі мен кәсіпкерлік қызметі туралы қызықты материалдар жарияланды. мақалада автор А. азаматының қазіргі кәсіпкерлік қызметі алаяқтық пен парақорлықтың нәтижесі, ұлын пара үшін жақсы орынға орналастырғаны туралы жазады. Азамат А. өзінің абыройын қорғау үшін сотқа шағым түсірді. Сот отырысында мақала авторы өз материалының дұрыстығын дәлелдей алмады. Сот сол газетте мәліметтерді теріске шығару және ірі мөлшерде ақшалай айыппұл салу туралы шешім қабылдады.

- 1) Азаматтық кодекс азаматтың ар-намысы мен қадір-қасиетін қорғай алады деп ойлайсыз ба?
- 2) Неліктен сот мұндай шешім қабылдады?
- 3) Кәсіпкердің қызметіне қандай зиян келтірілуі мүмкін?

№6- тапсырма

Көрші мемлекеттердің бірінен көшіп келген азамат К.шағын жер учаскесін сатып алып, оған үй сала бастады. Қабырғалар салынып, шатыр жабылғаннан кейін ол кенеттен қайтыс болды. Мұрагері де, өсиеті де жоқ үйдің құрылысы біраз уақытқа тоқтатылды. Мұны көршісі пайдаланды, ол үйді аяқтағаннан кейін сол жерде тұруға көшті.

Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінен осы іске қолайлы бап тауып, болашақта кімнің үйі болатынын анықтаңыз.

№7- тапсырма

Азық-түлік дүкенінен шыққан әкесі тайып, аяғын сындырды. Жергілікті дәрігерлердің қорытындысы бойынша ол 50% - ға еңбек ету қабілетінен айырылды. Оның құлауының себебі: тайғақ болды және жер құммен себілмеген. Әкесі Дүкен әкімшілігіне келтірілген зиян үшін сотқа жүгінді.

- 1) Жағдайға заң тұрғысынан баға беріңіз.
- 2) Келтірілген зиянды өтеу процесі қалай жүзеге асырылуы тиіс?

№8- тапсырма

Алматының дүкендерінің бірі жиһазды сатумен айналысатын фирмамен белгілі бір уақытқа қолма-қол ақшаға жиһаз сатып алуға шарт жасасты. Ал жиһаз Араб Әмірліктерінен жеткізілді. Фирма жеткізуді шартта белгіленген мерзімде жасады. Алайда, фирма директоры жиһаз сатып алудан бас тартты, өйткені осы уақыт ішінде басқа фирма оларға жиһазды әлдеқайда арзан берді

- 1) Дауды қалай шешуге болады?

№9- тапсырма

Азамат Петровский орманда жоғалған сиырды тауып алып, оны жеті ай бойы үйінде ұстады, бірақ сиырға тиісті күтім жасамады (куәгерлер растай алады). Жеті айдан кейін азамат Ивановский сиырының Петровскийдің меншігінде екенін біліп, оны қайтаруды талап етті. Бірақ Петровский одан бас тартты. Содан кейін Ивановский сотқа жүгінді.

- 1) Сот қандай шешім қабылдайды?

№10- тапсырма

Азамат Юрьев орманда кішкентай үй бос тұрғанын және оның иелері қайда екендігі белгісіз екенін біліп, үйде тұруға шешім қабылдады. Юрьев онда 15 жыл бойы ашық және үздіксіз өмір сүрді. 15 жылдан кейін үй иелері жарияланып, Азамат Юрьевтен оны босатуды талап етті.

- 1) Бұл жағдайда кімдікі дұрыс?

№11- тапсырма

Он жеті жасар Бурлаков зауытқа Еңбек шарты бойынша электрдің шәкірті ретінде жұмысқа ресімделді, осыған байланысты ол толық қабілетті болды.

- 1) Қай органның шешімі бойынша Бурлаков толық қабілетті деп танылуы мүмкін?
- 2) Бұған кім келісім беруі керек еді?

№12- тапсырма

Он бір жасар Степанов дүкенде құны бес жүз теңге болатын шам сатып алғысы келді. Алайда сатушы оған затты сатудан бас тартты, бұл оның жас екендігіне түрткі болды.

1) Жағдайға түсініктеме беріңіз.

№13- тапсырма

Ресейдің бұрынғы азаматы Евдокимов Заңда белгіленген тәртіппен Қазақстан азаматтығын алды, ал онымен бірге тұратын жұбайы азаматтығы жоқ адам болып табылады.

1) Олардың бірлескен он төрт жасар баласы Қазақстан азаматтығын алуға құқылы ма?

№14- тапсырма

Ерлі-зайыптылар Петрова А. С. және С. С. заңды некеде болды, олардың бірлескен кәмелетке толмаған балалары бар. Неке бұзылған кезде сот ерлі-зайыптылардың балаларын Петрова А.С.ға қалдырды, бірақ Жұбайы Петров С. С. бұған келіспеді және жоғары тұрған органға шағым түсіріп, сот шешіміне шағымдануға шешім қабылдады. Бірақ Жоғарғы сот шешімді өзгеріссіз қалдырды.

Сұрақ:

1. Ерлі-зайыптылардың балаларын Петрова А.С.ға қалдыру туралы сот шешімін түсіндіріңіз.

2. Заңның бабына сілтеме жасап отырған соттың әрекеттері дұрыс па?

№ 15- тапсырма

Ерлі-зайыптылар Федоровтар А. В. және С. С. заңды некеде болды, олардың бірлескен кәмелетке толмаған балалары бар. Бірақ, сот оларды ата-ана құқығынан айырды, өйткені олар алкогольді асыра пайдаланды және балаларға тиісті тәрбие бермеді,

Олардың бұл мінез-құлқы балаларға нашар әсер етті, сонымен қатар сот ата-анасынан алимент өндіріп алды.

Ата-аналар қорғаншылық және қамқоршылық ұйымдарына өздерін ата-ана құқықтарынан заңсыз айырды деп жүгінді. Бірақ қорғаншылық және қамқоршылық ұйымы оларға бұл мәселелерді қарастырмайтынын түсіндірді.

Сұрақ:

1. Соттың әрекеті заңды ма?

2. Ерлі-зайыпты Федоровтар қандай органға жүгінуі керек?

3. Ерлі-зайыптылар өз құқықтарын қалпына келтіре алатынын түсіндіріңіз.

№16- тапсырма

Азаматтар Иванова В. Л. және Иванов С.К. азаматтық некеде болды, оны діни мекемеде тіркеді. Бірге тұру кезінде мүлік пайда болды, бірлескен кәмелетке толмаған балалар болмады, олардың некелері бұзылды. Азамат В. Л. Иванова некені бұзу және мүлікті бөлу үшін сотқа жүгінді. Бірақ сот одан бас тартты.

Сұрақ:

1) Соттың әрекеті дұрыс па?

2) Нормативтік актінің мақаласына сілтеме жасай отырып түсіндіріңіз.

Неке жасасуға кедергі келтіретін жағдайларды шешіңіз және шарттарын көрсетіңіз ?

№17- тапсырма

Әйелі мен екі кәмелетке толмаған баласы бар, Астанада тұратын 50 жастағы Н. азамат Шымкентте тұратын 45 жастағы М. азаматпен некеге тұру туралы өтініш берді. Оларды некеге тіркеуден бас тартты. Неліктен?

№18- тапсырма

Үш жыл бойы жас жігітпен кездескен 22 жастағы қыздың туыстары оған: "Егер сіз біздің Ольгамен заңды некеге тұрмасаңыз, онда сіз одан әрі жұмысыңызды жоғалтасыз және одан әрі мансабыңызға түбегейлі балта шабасыз", - деді. Ольганың туыстары қандай құқықтық нормаларды бұзып отыр.

№19-тапсырма

Азамат Петров В. (19 жаста) және Иванян и. (16 жаста) АХАТ ұйымдарына некеге тұру туралы өтініш берді. Оларға бас тартылды. Неліктен?

№ 20- тапсырма

Некеден кейін азамат Ветрова күйеуінің тұқым қуалайтын психикалық аурумен ауыратынын білді. Ол АХАТ ұйымдарына некені бұзу туралы өтінішпен жүгінді. Онда ол күйеуінің ауруын ажырасудың негізгі себебі ретінде көрсетті. Ветрованың мұндай құқығы бар ма?

№21-тапсырма

Қоғамдық көлікте қалта ұрлығын жасаған бір топ кәмелетке толмағандар әкімшілік жауапкершілікке тартылды. Әкімшілік комиссия кезінде бұл балалардың ешқайсысы еш жерде жұмыс істемегені және еш жерде оқымағаны анықталды. Комиссия мүшелері оларды жұмысқа тарту туралы шешім шығарды.

1) Еңбекке мәжбүрлеу туралы шешім дұрыс қабылданды ма?

№22-тапсырма

Республика аумағында таратылатын бір басылымда мынадай мазмұндағы жарнама жарияланды: "Алматы қаласындағы мейрамханалардың біріне 20-30 жас аралығындағы, орыс ұлтты, міндетті түрде жоғары білімі бар, дінге сенбейтіндер жұмысқа шақырылады".

1) Жарнамада көрсетілген шарттар заң нормаларына қайшы келе ме?

2) Осындай мазмұндағы жарнамаларды жариялайтын басылымдарды жауапкершілікке тартуға бола ма?

№23-тапсырма

Талдықорған қаласының тұрғыны Алексеев штаттардың қысқаруына байланысты қызметтен босатылды. Ол бұл жөніндегі хабарламаны жұмыс аяқталғанға дейін бір сағат бұрын ғана алды.

1) Әкімшіліктің шешімі дұрыс па?

2) Әкімшілік қызметкерге жұмыс орнын қысқарту туралы алдын ала хабарлауға міндетті ме?

3) Әкімшілік қандай заңсыз әрекеттер жасады?

№24- тапсырма

Азамат Қалиев Қызылорда қаласындағы кәсіпорындардың біріне жұмысқа орналасты. Алайда, бір аптадан кейін ол әкімшілікке жұмыстан босату туралы өтініш жазды. Зауыт әкімшілігі қызметкердің өтінішін қанағаттандырудан бас тартты

1) Әкімшіліктің шешімінде заңсыз әрекеттер бар ма?

2) Жұмыстан шығару тәртібі туралы айтып беріңізші?

№25- тапсырма

Катя автобус жүргізушісі болуды көптен армандаған. Осындай өтінішпен ол қалалық көлік кәсіпорнына жүгінді. Кәсіпорын директоры қыздың жынысына және оның жұмыс түріне сәйкес келмеуіне сілтеме жасай отырып, оның өтінішін қабылдаудан бас тартты.

1) Бұл жағдайда директордың бас тартуы орынды ма?

2) Катя қай органға шағымдануы керек?

№26- тапсырма

"Азурит" ЖШС әкімшілігі өз қызметкерлерін кәмелетке толмағандардан, мүгедектерден, жүкті әйелдерден басқаларды, жұмыс жоспарын орындау қажет деген уәжбен олардың келісімінсіз үстеме жұмысқа тартты. Алайда, Токарева И. Т. үстеме жұмысты орындауға қарсы болды. Әкімшілік бұйрық шығарып, оған сөгіс жариялады.

Сұрақтар:

1. Әкімшіліктің өз қызметкерлерін олардың келісімінсіз үстеме жұмысқа тартуға құқығы болды ма?

2. Қандай жағдайларда әкімшілік өз қызметкерлерін олардың келісімінсіз үстеме жұмысқа тарта алады?

3. Қызметкер И.Т. Токареваға қатысты әкімшіліктің әрекеттері заңды ма?

№27- тапсырма

Жұмысқа қабылдану кезінде С. Т. Иванов пен "Авангард" ЖШС әкімшілігі ЖЕШ-ның бар талаптарын талқыланды. Тараптардың келісімі бойынша қызметкер С. Т. Ивановқа 2 айдан аспайтын сынақ мерзімі белгіленді. Бірақ бұл ЖЕШ-нда көрсетілмеген. Алайда, "Авангард" ЖШС әкімшілігі жұмысқа қабылдау туралы бұйрықта сынақ мерзімі туралы С.И.Ивановқа көрсетіліп, қолхатпен жарияланды.

Сұрақтар:

1. Сынақ мерзімін белгілеу заңды деп санала ма? Түсіндіріңіз.
2. "ҚР Еңбек туралы" Заңында қандай мерзім белгіленген.

№ 28- тапсырма

17 жастағы Маршалкин мәдениет сарайына декоратор болып жұмысқа қабылданды. Оның ата-анасы еңбек шартын бұзуды талап етті, өйткені олар жұмысқа келісім бермеді.

Сұрақтар:

1. Ата-аналардың талаптары заңды ма?
2. Маршалкин еңбек құқығының субъектісі бола ала ма және жұмыс берушімен еңбек қатынастарына түсе ала ма?

№29- тапсырма

Жұмысқа орналасу туралы хабарландыру: "25 жастан аспаған, жаман әдеттері жоқ, компьютерде және екі шет тілінде (жақсырақ ағылшын және француз) жұмыс істеу дағдыларын меңгерген жағымды келбеті бар әйел хатшы қажет. Қазақстандық азаматтығы, жоғары білімі және осы жерде есепте тұруы (тіркелуі) міндетті. Соңғы жұмыс орнынан жұмыс берушіден ұсыныс және кірістер туралы анықтама ұсыну қажет.

- 1) Хабарландыруда баяндалған талаптар ҚР заңнамасына сәйкес келе ме?

№30- тапсырма

Жұмысты аяқтағаннан кейін автослесарь Иванов автопарктің киім ауыстыратын бөлмесінде алкогольді ішімдіктерді іше бастады. Оны куәландыруға жіберілген медициналық бөлім Ивановтың қанында алкогольдің едәуір мөлшері бар екендігін растады. Келесі күні әкімшілік Ивановқа қатаң сөгіс жариялау туралы бұйрық шығарды.

- 1) Әкімшіліктің шешімі заңды ма?

№31- тапсырма

Мұғалім Галкинаға жалақы күні мектеп әкімшілігі төлем карточкасын уақтылы жібермеген мектеп бухгалтерінің немқұрайлылығына байланысты оның жалақысын төлеуді бір айға кешіктіретінін түсіндірді. 16 күннен кейін Галкина жұмысқа шықпады және әкімшілікке өзіне тиесілі жалақыны төлегеннен кейін ғана өз міндеттерін бастайтынын жазбаша түрде мәлімдеді.

- 1) Галкинаның әрекеттері заңды ма? Жағдайға түсініктеме беріңіз

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері (тестілеу, ситуациялық есептерді шешу және т.б.): ауызша сұрау, жағдаяттық тапсырмаларды шешу

7. Әдебиеттер:

Негізгі:

1. Құқықтану: оқу жәрдемақы-М.: GEOTAR-Media 2013
2. Әлжанова а. Н. оқу құқығының негіздері. Жәрдемақы / а. н. Әлжанова, К. К. Райханова -: Алматы: Эверо, 2014 -134 Б

Қосымша:

1. Шоу, м. н. Халықаралық құқық [Мәтін] = халықаралық заң : Т. 1 оқулық / М.Н. Шоу. - 8-ші басылым. - Нұр-Сұлтан: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 640 бет : (Рухани жаңғыру).
2. Шоу м. н. халықаралық құқық = халықаралық заң: Т. 2 оқулық / М.Н. Шоу. - 8-ші басылым. - [б. М.]: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 716 бет : (Рухани жаңғыру)

Электрондық ресурстар:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің негіздері [Электрондық ресурс]: оқу құралы / ред.Б. С. Абдрасилова. - Электрон.мәтіндік деректер. (702Мб). - Астана: Акад. Мемлекет. ҚР Президенті жанындағы, 2016. - 176 с

8. Бақылау: (сұрақтар, тест, тапсырмалар және т.б.)

1. Азаматтық құқықты анықтаңыз.
2. Меншікке қол сұғылмаушылық принципін ашыңыз.
3. Жеке тұлғаның құқықтық қабілеті қай сәттен бастап пайда болады және тоқтатылады?
4. Азаматтық құқықтық қатынастардың мазмұны қандай?
5. Міндеттеменің тоқталуына не негіз болады?
6. Сот қандай жағдайларда некені жарамсыз деп таниды?
7. Қандай жағдайларда әйелінің келісімінсіз некені бұзу мүмкін емес?
8. Ерлі-зайыптылардың ортақ бірлескен меншігіне не жатады?
9. Қай мемлекеттік ұйым балалардың мүдделерін қорғайды?
10. Ата-аналардың қандай міндеттері бар?
11. Сотта баланың пікірі қай жастан бастап ескеріледі?
12. Қандай жағдайларда ата-ана құқығынан айыру орын алады?
13. Қамқоршылық кімге тағайындалады?

№6 сабақ

1. Тақырыбы: Қазақстан Республикасының қылмыстық құқығының негіздері. Қазақстан Республикасының экологиялық және жер құқығының негіздері. Қазақстан Республикасының құқық қорғау органдары.

2. Мақсаты: білім алушылардың ҚР қылмыстық, экологиялық және жер құқықтарын, құқық қорғау органдарының жүйесі мен функцияларын меңгеруі.

3. Оқыту міндеттері:

- қылмыстық құқықтың ерекшелігін зерттеу;
- қылмыстық жазаның түрлерін қарастыру;
- қылмыс құрамы ұғымын түсіну
- ҚР Экологиялық кодексінің негізгі ережелерін қарастыру;
- ҚР Жер туралы кодексінің негізгі ережелерін зерделеу
- құқық қорғау ұйымдарының жүйесін және олардың негізгі функцияларын қарастыру

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Қылмыстық құқық ұғымы, қағидалары, міндеттері мен қайнар көздері.
2. Қылмыс пен қылмыстық теріс қылық ұғымдары мен белгілері. Қылмыс санаттары.
3. Қылмыстық жауапкершілік: ұғымы және оның басталу негіздері.
4. Әрекеттің қоғамға қауіптілігі мен заңға қайшылығын жоятын мән-жайлар.
5. Қылмыстық жаза: түсінігі, мақсаттары мен түрлері.
6. Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі.
7. Жеке адамға қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтар.
8. Қазақстандағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестің заңнамалық негізі.
9. Экологиялық құқық түсінігі, әдісі, жүйесі
10. Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғаудың негізгі қағидалары.
11. Табиғи ресурстарға меншік құқығының, табиғатты пайдалану құқығының жалпы сипаттамасы.
12. Экологиялық құқық бұзушылықтар үшін жауапкершілік.
13. Жер құқығы ұғымы, пәні және жүйесі.
14. Меншік құқығы, жерді пайдалану құқығы және жерге өзге де заттық құқықтар.
15. Жер заңнамасын бұзғаны үшін жауапкершілік.
16. ҚР құқық қорғау ұйымдары жүйесінің жалпы сипаттамасы және анықтамасы.
17. ҚР прокуратурасының құқықтық мәртебесі, прокуратура қызметкерлерінің өкілеттігері мен құқықтық мәртебесі.
18. Өртке қарсы қызмет ұйымдары.

19. ҚР Ішкі істер ұйымдарының құқықтық мәртебесі.

20. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет және экономикалық тергеу қызметі

21. Соттың қызметін және ұйымдастырылуының қағидалары

22. Әділет министрлігі және оның органдары

23. Адвокатура және нотариат. Заң көмегі-ұғым

24. ҚР қауыпсыздық комитеті: органдарының жүйесі, мақсаты және міндеті.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/әдістері/технологиялары:
шағын топпен жұмыс

Жағдаяттық тапсырмалар:

№1-тапсырма

Кетовтың өтініші бойынша Сидоров үлкен сомаға Кротовты өлтірді, содан кейін ол үнемі бірге тұратын өзінің танысы Козловаға келіп, осы туралы барлығын айтты. Козлова қанды көйлегін жуып, кісі өлтірген пышақты жасырды, содан кейін Сидоровтың өтініші бойынша Кетовке шартты суммаға барды. Сумманың бір бөлігін Сидоров Козловаға берді.

Сұрақ:

1)Қылмыс құрамының барлық элементтері мен бағаланатын белгілерімен жасалған әрекеттердің дәрежелерін беріңіз және талдаңыз.

№2-тапсырма

Түнде үйге оралған Гвоздевке тонау мақсатында шабуыл жасалды. Қарақшылардан қашып, Гвоздев қоршаудан секіріп, бірінші қабаттағы терезелерінің біріндегі әйнекті сындырып, бөлмеге кірді. Үй иесі Семенов сынған әйнектің шуы мен сықырлауынан оянып, бөлмедегі белгісіз азаматты көріп, оны қарақшы деп қателесіп, ұра бастады. Гвоздектің денсаулығына ауыр зиян келді.

Сұрақ:

1) Іс-әрекеттің дәрежесін беріңіз.

№3- тапсырма

Емхананың емдеу кабинетінің медбикесі Петренко науқас Мурашованың тамырына бром енгізуі керек еді. Ол шкафтан (әдетте тұрған жерден) түссіз сұйықтық бөтелкесін алып, затбелгісіне қарамай науқасқа тамыры арқылы құяды. Артынша Мурашовада құрысулар басталды. Петренко салғырттығынан науқасқа улы зат-дикаинді енгізгені белгілі болды. Шұғыл қабылданған шараларға қарамастан, Мурашовты құтқару мүмкін болмады. Бір сағаттан кейін ол қайтыс болды.

Петренконың жасаған қылмысының объективті жағын сипаттаңыз?

№4- тапсырма

Ресейде іссапарда жүргенде ҚР азаматы Нығматов ұрлық жасады, бірақ ол жерде қылмыстық жауапкершілікке тартылған жоқ, іссапар мерзімі аяқталғаннан кейін ол Қазақстан Республикасына оралды.

Сұрақ:

1) Нығматов ҚР-да қылмыстық жауапкершілікке тартыла ма?

2) Егер солай болса, онда қандай шарттар сақталу керек?

№5- тапсырма

Науқас П.А.Ивановтың туыстарына бас дәрігер оған шұғыл операция қажет екенін, бірақ жалпы кезекте операцияны "өте ұзақ күтуге"тура келетінін анық ашық айтады.

Сұрақ:

1)Қандай құқық бұзушылық туралы айтылып отыр?

№6- тапсырма

Құпия әскери нысандарды суретке түсіру кезінде шет мемлекетке қызмет ететін азамат ұсталды.

Сұрақ:

1)ҚР ҚК бойынша шетелдіктердің жауапкершілігі туралы мәселе қалай шешіледі?

№7- тапсырма

Ресейде іссапарда жүрген Қазақстан азаматы Мерзаев жергілікті тұрғынмен төбелесіп, оған орташа ауырлықтағы дене жарақатын келтірді.

Сұрақ:

Мерзаев қай елдің заңы бойынша жауапты болуы керек?

№8- тапсырма

Шет мемлекеттің портында қазақстандық кемеңіздің тұрағы кезінде жолаушылар Зулкарнаев пен Иванов арасында кеме бортында төбелес болды, оның барысында Зулкарнаев Ивановты жарақаттады.

Сұрақ: Кеме қай мемлекеттің аумағы болып танылады? Зулкарнаевтың жауапкершілігі туралы мәселені шешіңіз.

№9-тапсырма.

Азамат А. Батырбаев Астана қаласының Интернациональный кентінде жеке меншік жер учаскесінің иесі бола отырып, жеке үй салуға шешім қабылдады. Құрылыс жылынан кейін, іргетасы құйылып, қабырғалары тұрғызылған кезде, А. Батырбаевқа азамат Батырбаевтың үй салу туралы хабарламамен мемлекеттік органдарға жүгінбегенін дәлелдей отырып, осы учаскеде үй салуға құқығы жоқ екендігі туралы хабарлама келді. Сұрақ: Егер үй салып жатқан адам оның толық иесі болса, мемлекеттік ұйымдардың жеке меншікте үй салуға тыйым салу құқы бар ма?

№10-тапсырма.

Жас жұбайлар Астанадан Бурабайға көшіп келіп, жер телімін іздей бастады. Олар онда табиғи аймаққа жақын жер телімінің сатылатыны туралы хабарландыру тапты. Келіссөздерден кейін ерлі-зайыптылар учаскені сатып алуға шешім қабылдады, бірақ оны сатып алғаннан кейін бұл учаске орман қорының жерлеріне қатысты болып шықты, ал жастардың бұл учаскені пайдалануға құқығы жоқ.

Сұрақ: Мемлекеттік ұйымдардың әрекеттері заңды ма?

Ерлі-зайыптылар қайда баруы керек?

Сыбайлас жемқорлық бойынша тапсырмалар:

Мәселе сыбайлас жемқорлықтың қандай түрі туралы екенін және бұл әрекеттің зиянды салдары қандай екенін анықтаңыз?

1. Қала әкімшілігі ұзақ уақыт бойы кәсіпкер К. Р. Соловьевтің өтініші бойынша жер учаскесімен мәселені шешуді кешіктірде.
2. Жол қозғалысы ережелерін мас күйінде бұзған кезде жүргізуші Р. Садықов жол полициясы қызметкеріне ақша төледі. Соңғы хаттаманы толтырудың орнына ақшаны алып, Р. Садықовты босатты.
3. Пациенттерге тегін берілетін дәрі-дәрмектерді таратуға жауапты мемлекеттік қызметші А. Н.Ковалев дәрі-дәрмектердің бір бөлігін жеке дәріханаларға оларды әрі қарай жоғары бағамен сату үшін жіберді.

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері (тестілеу,ситуациялық есептерді шешу және т.б.): тапсырмаларды талқылау

7. Әдебиеттер:

Негізгі:

1. Құқықтану: оқу.жәрдемақы-М.: GEOTAR-Media 2013
2. Әлжанова а. Н.оқу құқығының негіздері. Жәрдемақы / а. н. Әлжанова, К. К. Райханова -: Алматы: Эверо, 2014 -134 Б

Қосымша:

- 1.Шоу, м. н. Халықаралық құқық [Мәтін] = халықаралық заң : Т. 1 оқулық / М.Н. Шоу. - 8-ші басылым. - Нұр-Сұлтан: Ұлттықаудармабюросы, 2019. - 640 бет : (Рухани жаңғыру).
2. Шоу м. н. халықаралық құқық = халықаралық заң: Т. 2 оқулық / М.Н. Шоу. - 8-ші басылым. - [б. М.]: Ұлттықаудармабюросы, 2019. - 716 бет : (Рухани жаңғыру)

Электрондық ресурстар:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің негіздері [Электрондық ресурс]: оқу құралы / ред.Б. С. Абдрасилова. - Электрон.мәтіндік деректер. (702Мб). - Астана: Акад. Мемлекет. ҚР Президенті жанындағы, 2016. - 176 с

8. Бақылау: (сұрақтар, тест, тапсырмалар және т.б.)

1. Қылмыстық құқықтың анықтамасын беріңіз.
2. Қандай әрекет қылмыс деп танылады? Қылмыс белгілерін атаңыз.
3. Жаза қандай мақсатта қолданылады?
4. Сыбайлас жемқорлық қандай формаларда көрінеді?
5. Сыбайлас жемқорлықтан туындаған саяси салдарды атаңыз.
6. Сыбайлас жемқорлыққа не себеп болды?
7. Жер телімін меншікке рәсімдеу үшін қандай құжаттар қажет?
8. Жер құқығының қайнар көздеріне не жатады?
9. Экологиялық құқықның қайнар көздеріне не жатады?
10. ҚР Прокуратураның құқықтық мәртебесі, прокуратура қызметкерлерінің өкілеттігі мен құқықтық мәртебесі қандай
11. Өртке қарсы қызмет ұйымдары.
12. ҚР Ішкі істер ұйымдарының құқықтық мәртебесі.
13. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет және экономикалық тергеу қызметі

№7 сабақ

1. Тақырыбы: «Жемқорлық» түсінігінің теориялық-әдістемелік негіздері. Қазіргі заманғы мемлекеттердегі жемқорлықтың трансформациялануы. Қазақстан Республикасындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнаманы жетілдіру.

2. Мақсаты: білім алушылардың «сыбайлас жемқорлық» ұғымының теориялық және әдістемелік негіздерін, қазіргі мемлекеттердегі сыбайлас жемқорлықтың трансформациялану үдерісін және ҚР сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнаманы жетілдіруді меңгеруі.

3. Оқыту міндеттері:

- жемқорлықтың мәнін ашып көрсету;
- «жемқорлық» түсінігінің мазмұнын қарастыру;
- «жемқорлық» түсінігінің теориялық-әдістемелік негіздерін қарастыру;
- сыбайлас жемқорлыққа қарсы бағытталған әрекеттердің мемлекеттік басқару жүйесіндегі реформаларын қарастыру;
- шет мемлекеттеріндегі мемлекеттік қызметкерлердің жемқорлыққа қарсы мінез-құлқы және этикасын талдау;
- шет елдердегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің ерекшеліктерін сипаттау;
- сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ісіндегі «электронды үкіметтің» рөлін қарастыру;
- ҚР жемқорлыққа қарсы заңнамасын жетілдіру меңгеру.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. «Жемқорлық» түсінігінің тарихи дамуы.
2. Жемқорлық түсінігі антиәлеуметтік көрініс ретінде.
3. Жемқорлыққа төзбеушілік идеясы.
4. Шет елдердегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет.
5. Мемлекеттік жоспарлауды модернизациялау, электронды үкімет енгізу, мемлекеттік қызмет және мемлекеттік қызмет көрсету салаларын жетілдіру бойынша реформалар.
6. Қазіргі заманғы мемлекеттердегі жемқорлықтың тасымалдануы (трансформациялануы).
7. «Электронды үкімет» тұжырымдамасын жүзеге асыру.
8. Жемқорлыққа қарсы заңнаманы жетілдіру.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/әдістері/технологиялары: дебат Білім алушылар келесі сұрақтарды талқылайды:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясының ережелерінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы қандай тетіктер бекітілген (республиканың конституциялық органдарының мәртебесінің мысалдарымен түсіндіріңіз)?
2. Қазіргі шындықтағы сыбайлас жемқорлықтың мәні неде? Сыбайлас жемқорлық қылмыстар мен құқық бұзушылықтар субъектілерінің шеңберіне кімдер кіреді?
3. Біріккен Ұлттар Ұйымы Конвенциясының ратификациясы сыбайлас жемқорлыққа қарсы нені белгілейді?
4. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылды жүзеге асырудағы Стамбул жоспарының ұсыныстарын жүзеге асырудағы Қазақстанның рөлі.
5. Сущность и значение Антикоррупционной стратегии Республики. Қазақстан Республикасының 2015–2025 жж. арналған Сыбайлас жемқорлыққа арналған стратегиясының мәні мен маңызы.

2.Кестені толтырыңыз:

Тұжырымдама	Қысқаша мазмұны
Рационалдық амал (қылмыстық экономика)	Жеке тұлға өзінің қылмыстық әрекеттерінің барлық шығындары мен игіліктерін салмақтайды және егер де ол адал болып қалса және өз уақыты мен ресурстарын басқаша түрде құруына қарағанда, күтілетін нәтижелер жоғары болса, оны парасатты түрде шешеді.
Институционалдық амал	
Классикалық либерализм	

3.Кестені толтырыңыз:

Факторлар топтары	Факторлар
Фундаментальды	Экономикалық институттар және экономикалық саясаттың жетілмеуі; саяси шешімдерді қабылдау жүйелерінің жетілмеуі; бәсекелестіктің дамымауы; экономикаға мемлекеттің шектен тыс араласуы; экономиканың жекелеген секторларының монополизациялануы; ресурстық қорларға мемлекеттік бақылау; азаматтық қоғамның дамуының төменгі деңгейі; сот жүйелерінің тиімсіздігі.
Құқықтық	
Ұйымдастырушылық-экономикалық	
Ақпараттық	
Әлеуметтік	
Мәдени-тарихи	

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері (тестілеу,ситуациялық есептерді шешу және т.б.): тапсырмаларды орындау

7. Әдебиеттер:

Негізгі:

14. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдеиет негіздері. Оқу-әдістемелік құралы. М. А. Жанысбеков, Н. А. Абдурахманов, А. С. Еркінбекова. - Караганда : АҚНҰР, 2019. - 192 б.

Қосымша:

12. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдеиет негіздері. Дәрістер кешені. Қазақстан тархы және әлеуметтік-қоғамдық пәндер кафедрасы. Шымкент.ОҚМФА.,2015.-101 бет.

Электрондық ресурстар:

1. Основы антикоррупционной культуры [Электронный ресурс] : учебное пособие / под ред. Б. С. Абдрасилова. - Электрон.текстовые дан. (702Мб). - Астана : Акад. Гос. упр. при Президенте РК, 2016. - 176 с

2. Основы антикоррупционной культуры. Учебное пособие /М.М.Кулбаева. Алматы,2019.-122 с.
<https://aknurpress.kz/reader/web/2000>

3. Основы антикоррупционной культуры : учебно-методическое пособие / М. А. Жанысбеков, Н. А. Абдурахманов, А. С. Еркинбекова. - Караганда : АҚНҰР, 2019. - 198 с.
<https://aknurpress.kz/reader/web/1304>

8. Бақылау: (сұрақтар, тест, тапсырмалар және т.б.)

1. « Жемқорлық» ұғымына қысқаша анықтама беріңіз.
2. Жемқорлықтың тарихына қысқаша шолу жасаңыз.
3. Қазақстандағы сыбайлас жемқорлықтың қазіргі жағдайына талдау жасаңыз.
4. Жемқорлықты зерттеудің 3 негізгі теориялық-әдістемелік амалдарын бөліп көрсетіңіз.
5. Жемқорлық жүйесіндегі теориялық-әдістемелік топтарды атаңыз.
6. Сыбайлас жемқорлықтың оңтайлы (оптимальды) деңгейін көрсетіңіз.
7. Қазақстандағы сыбайлас жемқорлықтың жоғары өршу себептері.
8. « Жемқорлықтың трансформациялануы» түсінігіне анықтама беріңіз.
9. Жетекші шет елдердің жемқорлықпен күресу тәжірибесінің нәтижесі неде ?
10. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатты жетілдірудің негізгі реформаларын атаңыз.
11. Шет елдердің мемлекеттік қызметіндегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлық және этика.
12. «Электронды үкіметті» мемлекеттік басқарудың негізгі сипатты белгілерін атаңыз.

№8 сабақ

1. Тақырыбы: Жастардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудың ерекшеліктері. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудың этникалық ерекшеліктері. Сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілікті қалыптастыру ҚР ұлттық қауіпсіздігінің факторы ретінде.

2. Мақсаты: жастардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін, қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудың этникалық ерекшеліктері туралы жалпы түсініктерін қалыптастыру.

3. Оқыту міндеттері:

- бастауыш мектеп жасындағы балалардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудың ерекшеліктерін ашып көрсету;
- жасөспірімдердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудың ерекшеліктерін сипаттау;
- студенттердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудың ерекшеліктерін ашып көрсету;
- сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудың этникалық ерекшеліктерін түсіндіру;
- ҚР этникалық мәдениетіндегі сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілікті қалыптастыру бойынша шараларды сипаттау;
- сыбайлас жемқорлық елдің экономикалық қауіпсіздігіне қатер төндіруші ретінде анықтау;
- сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілікті қалыптастыру ҚР ұлттық қауіпсіздігінің факторы ретінде сипаттау;
- сыбайлас жемқорлық әрекеті үшін тәртіптік, әкімшілік және қылмыстық жауапкершіліктерді, сонымен қатар жазалаудың болмай қоймайтын қағидаларын күшейтуге бағытталған шаралар, мінез-құлықтың этикалық стандарттарын түсіндіру.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Бастауыш мектеп жасындағы балалардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудың ерекшеліктері.
2. Жасөспірімдердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудың ерекшеліктері.
3. Студенттердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудың ерекшеліктері.
4. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудың этникалық ерекшеліктері.
5. Сыбайлас жемқорлық ұлттық мәдениетке жат құбылыс ретінде.
6. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудағы этномәдени бірлестіктердің қатысу формалары.
7. Саяси партиялар және БАҚ сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру құралдары ретінде.
8. Кәсіптік (бизнес) ортадағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің маңызы.
9. Сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілікті қалыптастыру ҚР ұлттық қауіпсіздігінің факторы ретінде.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/әдістері/технологиялары:
ТВЛ/жағдаяттық тапсырмаларды шешу

Тапсырма:

Топ кіші топтарға бөлінеді, олардың әрқайсысы келесі сұрақтарды талқылауы керек:

1-топ: Отбасылық салт-дәстүр, әдет-ғұрып, мәдениет жеке тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлқын қалыптастыруға бағытталған ба?

2-топ: Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруда отбасылық тәрбиенің, салт-дәстүрдің орны қандай?

3-топ: Қазіргі отбасы қоғамдағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруға неге араласпайды?

4-топ: Жеке тұлғаны сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәрбиелеуге отбасы қатысуы үшін не істеу керек?

Шағын топтардағы студенттердің жауаптарын бағалау критерийлері кестесі бойынша сарапшылар (оқытушы тағайындаған 3-4 студент) бағалайды. Сарапшылардың бағасы оқытушымен ескеріледі.

Кестені толтырыңыз:

Саяси сала	Экономикалық сала	Әлеуметтік сала
Демократиялық қағидаларды іске асырудың мүмкін еместігі	Мемлекеттік ресурстар мен құралдарды тиімсіз бөлу және шығындау	Әлеуметтік теңсіздіктің өсуі, кедейлік

Жағдаяттық тапсырма №1

Біріккен Ұлттар Ұйымының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенциясында сыбайлас жемқорлық көріністерінің бірі ретінде ұлттық мемлекеттік қызметкерлердің пара алуы көрсетілген. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы БҰҰ Конвенциясында анықталған сыбайлас жемқорлықтың басқа да көріністерін көрсетіңіз.

Жағдаяттық тапсырма №2

Сыбайлас жемқорлықпен күресу үшін оның әлеуметтік, экономикалық және құқықтық мәнін ғана түсіну қажет. Жалпы алғанда, сыбайлас жемқорлық деп лауазымды тұлғаның өзіне сеніп тапсырылған өкілеттіктері мен құқықтарын белгіленген ережелерге қайшы, жеке пайдасына пайдалануы түсініледі. Сыбайлас жемқорлықтың құқықтық мәнін түсіну үшін сыбайлас

жемқорлықтың әлеуметтік және құқықтық белгілерін анықтау маңызды. Сіздің міндетіңіз – сыбайлас жемқорлықтың әлеуметтік-құқықтық белгілерін тізіп (бөліп) көрсету.

Жағдаяттық тапсырма №3

Адамның басқаларға қарағанда қызметі жылдам көтерілді, өйткені ол министрдің немесе басқа жоғары лауазымды шенеуніктің туысы немесе қамқоршысы. Бұл жағдайда жемқорлық туралы айтуға болады ма?

Жағдаяттық тапсырма №4

Ауруханадағы науқас дәрігерге сыйлық береді немесе дәрігерге жеке көңіл бөлуі немесе кезектен тыс қызмет көрсету үшін төлейді. Дәрігер мұны талап етпейді, бірақ ол ақша мен сыйлықтардан бас тартпайды. Дәрігердің әрекеттерін жіктеңіз.

Жағдаяттық тапсырма №5

Білім беру ұйымдарының бірінің міндеттеріне - студенттердің емтихан тапсыруы және олардың курстық жұмысын тексеру енгізілген. Оқытушы пара алу үшін студенттерге жақсы баға қойып, өз бетінше жұмысы мен білімін нақты тексермей-ақ емтиханға жіберген. Педагогтың әрекетін сараптап, осы жағдайда қолданылуы тиіс ҚР ҚК-нің тиісті баптарын көрсетіңіз.

Жағдаяттық тапсырма №6

Білім беру ұйымдарының бірінің оқытушысы студенттің оқу жоспары бойынша сынақтан (зачет) өтуге құқығы болса, студенттің сынағын мерзімінен бұрын қабылдауға келіскені үшін алғыс ретінде студенттің ата-анасынан бір қорап шоколад алды. Оқытушы бір қорап шоколад пен сувенирді сыйлық деп санады және білім беру ұйымының басшылығына бұл туралы хабарлаған жоқ.

Ұсынылған жауап нұсқаларынан таңдаңыз және оны негіздеңіз:

1. сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық белгілері болса;
2. сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық белгілері жоқ, бірақ мінез-құлықтың этикалық нормалары бұзылса;
3. оқытушы тәртіптік теріс қылық жасаған;
4. оқытушы заңсыз әрекеттер жасамаған;
5. оқытушы бірнеше түрлі заң бұзушылықтарға жол берді.

Жағдаяттық тапсырма №7

Университеттің аға оқытушысы А.Е.Кенжеев азаматша М.Д.Ысқақовадан ұлын жоғары оқу орнына түсіруге көмектесемін деп 70 мың сом көлеміндегі ақша алған. А.Е.Кенжеев Ысқақованың ұлы университетке міндетті түрде оқуға түсетінін, әйтпесе оның ақшасын қайтаратынын айтты. Бірақ А.Е.Кенжеев қабылдау комиссиясының мүшесі болмаған және Ысқақованың ұлының институтқа түсу процесіне ықпал етпеген. Кенжеевтің әрекетіне заң тұрғысынан баға беріңіз. Оның әрекетінде қылмыстың белгілері бар ма? Кенжеев жемқорлық әрекет жасады ма? Егер солай болса, ол қалай біліктілігін қалай бағалауға болады?

Жағдаяттық тапсырма №8

Ресей көлік министрлігі департаменті бөлім бастығының орынбасары Пушкарев әжесі Арина Родионовна қайтыс болғаннан кейін Выхинодағы жекешелендірілген екі бөлмелі пәтерді мұрагерлікпен алады. Пушкарев тұрғын үймен қамтамасыз етілген.

Оның аталған жылжымайтын мүлікті жалға немесе жалға беруге және осындай азаматтық-құқықтық мәміле нәтижесінде табыс алуға құқығы бар ма? Ол жұмыс берушінің өкіліне хабарлауы керек пе? Егер болса, қалай?

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері (тестілеу,ситуациялық есептерді шешу жіне т.б.): ауызша сұрау, тапсырмаларды шешу

7. Әдебиеттер:

Негізгі:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдеиет негіздері. Оқу-әдістемелік құралы. М. А. Жанысбеков, Н. А. Абдурахманов, А. С. Еркінбекова. - Караганда : АҚНҰР, 2019. - 192 б.

Қосымша:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет негіздері. Дәрістер кешені. Қазақстан тархы және әлеуметтік-қоғамдық пәндер кафедрасы. Шымкент.ОҚМФА.,2015.-101 бет.

Электрондық ресурстар:

1. Основы антикоррупционной культуры [Электронный ресурс] : учебное пособие / под ред. Б. С. Абдрасилова. - Электрон.текстовые дан. (702Мб). - Астана : Акад. Гос. упр. при Президенте РК, 2016. - 176 с

2. Основы антикоррупционной культуры. Учебное пособие /М.М.Кулбаева. Алматы,2019.-122 с.
<https://aknurpress.kz/reader/web/2000>

3. Основы антикоррупционной культуры : учебно-методическое пособие / М. А. Жанысбеков, Н. А. Абдурахманов, А. С. Еркинбекова. - Караганда : АҚНҰР, 2019. - 198 с.
<https://aknurpress.kz/reader/web/1304>

8. Бақылау: (сұрақтар, тест, тапсырмалар және т.б.)

1. Бастауыш мектеп жасындағы балалардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудың ерекшеліктері қандай?
2. Жасөспірімдердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудың ерекшеліктері қандай?
3. Студенттердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудың ерекшеліктері қандай?
4. Тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудағы отбасның рөлі қандай?
5. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудың этникалық ерекшеліктері қандай? Олар неден көрінеді?
6. Ұлттардың салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары жемқорлықтың таралуына қарсы тұра ала ма, ол үшін не істеу қажет?
7. Сыбайлас жемқорлықтың этникалық түбірі, мәдени алғышарттары бар ма?
8. Біздің қоғамда ар-ұят және тәртіптілік қалай бағаланады?
9. Халықтық дәстүрлерге құрмет жемқорлықтың көрінісі болып табыла ма?
10. Билік өкілі болу қандай?
11. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру мәселелерін шешуде саяси партиялардың рөлі қандай?
12. Саяси партиялар мен БАҚ сыбайлас жемқорлықпен күресудің тиімді құралдары болып табыла ма?
13. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес саласында БАҚ қызметінің тиімділігін арттыру және сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру үшін қандай шаралар қажет?
14. Бизнес- ортада сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруға қандай факторлар әсер етеді?
15. Қандай жағдайларда бизнес сыбайлас жемқорлыққа қызығушылық танытуы мүмкін?

№9 сабақ

1. Тақырыбы: Сыбайлас жемқорлық әрекет үшін құқықтық жауапкершілік. Діни ережелер мен құндылықтар қоғамның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің қағидаты ретінде. Түрлі салалардағы сыбайлас жемқорлық әрекеті үшін моральдық-этикалық жауапкершілік.

2. Мақсаты: білім алушылардың сыбайлас жемқорлық әрекеттерінің құқықтық бағыты, сыбайлас жемқорлық әрекеттері үшін моральдық-этикалық жауапкершілік және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестегі діни нормалар мен құндылықтар туралы жалпы түсініктерін қалыптастыру.

3. Оқыту міндеттері:

- сыбайлас жемқорлықтық құқық бұзушылық жасағаны үшін болмай қоймайтын жазалау мен сыбайлас жемқорлық айғақтарын хабарлағаны үшін азаматтарды марапаттау жүйесін түсіндіру;

- сот және құқық қорғау органдарындағы сыбайлас жемқорлықтық әрекеттері зардаптарының салмақтылығының дәрежесін анықтау;
- Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет саласындағы жаңа қылмыстық және әкімшілік кодексінің ережелерін талдау.
- этномәдени бірлестіктермен өткізілген сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілік идеяларға толы идеологиялық мәдени-бұқаралық, білім беру және тәрбиелік іс-шаралардың қажеттілігін ашып көрсету;
- қоғамда, жанұяда және ұжымдағы моральдық-этикалық жауапкершілікті анықтау.
- сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегияны және ондағы діни бірлестіктердің ролін талдау;
- әр түрлі конфессиялардың діни ережелеріндегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы идеяларын сипаттау;
- қоғамдағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудағы діни бірлестіктердің қатысу формаларын сипаттау.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Тәртіптік жауапкершілікке әкеп соғатын сыбайлас жемқорлық әрекеттер.
2. Әкімшілік жауапкершілікке әкеп соғатын сыбайлас жемқорлық әрекеттер.
3. Қылмыстық жауапкершілікке әкеп соғатын сыбайлас жемқорлық әрекеттер.
- 4.Қоғамның әлеуметтік саласындағы сыбайлас жемқорлықтың жағымсыз салдары.
- 5.Қоғамның саяси саласындағы сыбайлас жемқорлықтың жағымсыз салдары
6. Қоғамның экономикалық саласындағы сыбайлас жемқорлықтың жағымсыз салдары қоғам.
- 7.Сыбайлас жемқорлықтың адамның күнделікті өміріндегі жағымсыз салдары.
8. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ісіндегі діни ережелер мен құндылықтар.
9. Әр түрлі діндердегі сыбайлас жемқорлық үшін жауапкершілік.
- 10.Қоғамдағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудағы діни бірлестіктердің қатысу формалары.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/әдістері/технологиялары: дебат

1. Білім алушылар келесі сұрақтарды талқылайды:
    - 1-топ: Қоғамдағы моральдық-этикалық жауапкершілік
    - 2-топ: Отбасындағы моральдық-этикалық жауапкершілік
    - 3-топ: Еңбек ұжымындағы моральдық-этикалық жауапкершілік
  2. Топ кіші топтарға бөлінеді, олардың әрқайсысы келесі сұрақтарды талқылауы керек:
    - 1-топ: Әлеуметтік нормалар, ар-намыс, қадір-қасиет ұғымдары.
    - 2-топ: Әртүрлі діни ағымдардағы сыбайлас жемқорлық үшін жауапкершілік діндер.
    - 3-топ: Діни бірлестіктердің құрылуына қатысу нысандары қоғамдағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет.
- Топтардағы білім алушылардың жауаптарын бағалау критерийлері кестесі бойынша сарапшылар (оқытушы тағайындаған 3-4 студент) бағалайды. Сарапшылардың бағасы оқытушымен ескеріледі.

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері (тестілеу,ситуациялық есептерді шешу және т.б.): ауызша сұрау, тапсырмаларды орындау

7. Әдебиеттер:

Негізгі:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдеиет негіздері. Оқу-әдістемелік құралы. М. А. Жанысбеков, Н. А. Абдурахманов, А. С. Еркинбекова. - Караганда : АҚНҰР, 2019. - 192 б.

Қосымша:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдеиет негіздері. Дәрістер кешені. Қазақстан тархы және әлеуметтік-қоғамдық пәндер кафедрасы. Шымкент.ОҚМФА.,2015.-101 бет.

Электрондық ресурстар:

1. Основы антикоррупционной культуры [Электронный ресурс] : учебное пособие / под ред. Б. С. Абдрасилова. - Электрон.текстовые дан. (702Мб). - Астана : Акад. Гос. упр. при Президенте РК, 2016. - 176 с

[2. Основы антикоррупционной культуры. Учебное пособие /М.М.Кулбаева. Алматы,2019.-122 с.
https://aknurpress.kz/reader/web/2000](https://aknurpress.kz/reader/web/2000)

3. Основы антикоррупционной культуры : учебно-методическое пособие / М. А. Жанысбеков, Н. А. Абдурахманов, А. С. Еркинбекова. - Караганда : АҚНҰР, 2019. - 198 с.
<https://aknurpress.kz/reader/web/1304>

8. Бақылау: (сұрақтар, тест, тапсырмалар және т.б.)

1. Мемлекеттік органдардағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекеттің ұйымдастырушылық негіздері неге бағытталған?
2. Қазақстанның жаңа сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясының басымдықтары мен көрсеткіштері қандай?
3. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы көрме жобасының мақсаты мен міндеттерін негіздеңіз?
4. Сыбайлас жемқорлықтың халықаралық рейтингтерін қорытындылаудың мақсаты қандай?
5. Қызметкерлердің әдепсіз мінез-құлықтарының ең қауіпті көріністерінің бірі қандай?
6. Білікті асыра пайдалану дегеніміз не?
7. Сыбайлас жемқорлықтың қандай көріністері азғындыққа жатады?
8. Сыбайлас жемқорлықтың көрінісіне этикалық баға беріңіз?
9. Мемлекеттік қызметшілердің теріс бағалануының негізгі себептерінің бірі неде?
10. Қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруға діни бірлестіктердің қатысуының негізгі нысандары қандай?
11. Жемқорлықтың күнә екенін түсіндіріңіз?
12. Сыбайлас жемқорлықты айыптайтын діни нормаларға шолу жасаңыз.
13. Діннің адам өміріндегі ықпалының дәрежесі мен орны?
14. Жеке тұлғаның адамгершілік-рухани тәрбиелейтін қандай мекеме болып табылады?
15. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруда діни бірлестіктердің маңызы қандай?